

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПРИКЛАДНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА МАТЕРІАЛИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

для студентів 4 курсу філологічного факультету
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.01 Українська мова та література
(Прикладна лінгвістика)

ОДЕСА
2023

УДК 81:316.72-043.5(072)

M58

Укладачі:

Г. С. Яроцька, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри прикладної лінгвістики;

Л. В. Шевчук, кандидат філологічних наук, доцент, завідувачка кафедри прикладної лінгвістики.

Рецензенти:

В. О. Колєсник, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри прикладної лінгвістики Національного університету «Одеська юридична академія»;

А. П. Романченко, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та мовної підготовки іноземців.

*Рекомендовано до друку вченою радою
філологічного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова
Протокол № 8 від 21 червня 2023 р.*

M58 **Міжкультурна комунікація** : метод. рекомендації та матеріали до семінарських занять для студентів 4 курсу філологічного ф-ту спец. 035 Філологія (спеціалізації 035.01 Укр. мова та літ. (Прикладна лінгвістика) / уклад.: Г. С. Яроцька, Л. В. Шевчук. – Одеса: Студія «Печать», 2023. – 27 с.

Методичні рекомендації та матеріали до семінарських занять складено відповідно до програми з вибіркового курсу «Міжкультурна комунікація» для студентів філологічного факультету першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 035 Філологія (спеціалізації 035.01 Українська мова та література (Прикладна лінгвістика).

У методичних рекомендаціях висвітлюються основні положення навчальної програми, мета, завдання, зміст курсу «Міжкультурна комунікація», рекомендована література, перелік питань до підсумкового контролю, вправи завдання для самостійної роботи, теоретичні питання до семінарських занять.

Методичні рекомендації розраховано на студентів очної та заочної форми навчання спеціальності 035 Філологія (спеціалізації 035.01 Українська мова та література (Прикладна лінгвістика).

УДК 81:316.72-043.5(072)

ЗМІСТ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
5. САМОСТІЙНА РОБОТА	9
6. ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ	11
7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ	13
8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ	13
9. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ	14
10. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	15
11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ	16
12. СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №1	19
13. СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №2	20
14. СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №3	21
15. СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №4	22
16. СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №5	23
17. СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №6	24
18. СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №7	25
19. СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №8	26

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>Очна форма навчання</i>	<i>Заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 змістових модулів – 2	Галузь знань 03 Гуманітарні науки Спеціальність 035 Філологія Спеціалізація 035.10 Українська мова та література Прикладна лінгвістика Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	<i>Обов'язкова</i>	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		4-й	4-й
		<i>Семестр</i>	
		7-й	7-й, 8-й
		<i>Лекції</i>	
		20 год.	16 год.
		<i>Семінарські</i>	
		16 год.	0 год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		54 год.	74 год.
		Форма підсумкового контролю: <i>іспит /залік</i>	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є ознайомлення студентів з теоретичними засадами МКК (міжкультурної комунікації), розвинення комунікативної компетентності, здатності до професійної комунікативної поведінки міжнародного рівня.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Міжкультурна комунікація» є такі:

- навчити основним поняттям, термінології, формам МКК;
- забезпечити систематичне викладання основних проблемних частин МКК;
- підготувати до професійної діяльності в умовах економічної і культурної інтеграції;
- навчити методам аналізу МКК;
- надати знання щодо ролі мовних засобів у МКК;
- сформувати практичні навички спілкування з представниками інших культур;
- надати знання з національних особливостей та традицій спілкування українського та інших народів;
- сформувати навички достатнього для професійної діяльності рівня комунікативної компетенції.

Здобувач освіти повинен **знати**:

- основні поняття, термінологію міжкультурної комунікації;
- методи аналізу та форми МКК;
- національну специфіку вербального та невербального спілкування;
- методи спілкування та міжособистісної взаємодії, роботи в команді;
- нормативно-правові акти, документи МОН України, Конституцію України;
- джерела наукової інформації та методики інформаційного пошуку;
- основи культури професійного мовлення;
- етикет ділового спілкування.

Здобувач освіти повинен **уміти**:

- дотримуватися норм культури усного й писемного мовлення;
- володіти практичними навичками діалогу та полілогу з представниками інших культур;
- застосовувати знання з національних особливостей та традицій спілкування українського та інших народів у різноманітних комунікативних процесах;
- користуватися лінгвістичними та термінологічними словниками;
- вживати методики інформаційного пошуку в різних джерелах; укладати тексти українською, адаптуючи їх до ситуації спілкування;
- готуватися до публічного виступу, брати участь у публічному виступі;
- дотримуватися етикету спілкування;
- використовувати прийоми новизни, проблемні ситуації в публічних виступах; використовувати різноманітні вербальні та невербальні засоби впливу на співрозмовника під час міжкультурного спілкування.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Культурно-антропологічні засади МКК

Тема 1. Онтологічна сутність МКК. Поняття і сутність МКК. МКК в системі гуманітарних наук та в загальній теорії комунікації. Об'єкт, предмет, методи дослідження. Поняття «міжкультурний», «кроскультурний», «полікультурний» та «мультикультурний».

Тема 2. Історія виникнення і розвитку МКК. Витоки МКК (В. Гумбольдт, Е. Сепір та Б. Уорф, Л. Вайсгербер). Розвиток МКК в Україні. Роль і значення МКК у сучасних умовах. Теоретичні та методологічні засади МКК. Зв'язки курсу з іншими дисциплінами.

Тема 3. Міжкультурна комунікація та її роль у концепції культури. Міжособистісна комунікація як взаємодія мовних особистостей. Ефективність МКК. Проблема невдач у МКК. Типологія комунікативних невдач у МКК (технічні, системні, дискурсивні, ідеологічні тощо).

Тема 4. Соціально-психологічні аспекти МКК. Психологічні засади МКК. Процес соціальної категоризації та стереотипізації. Стереотипи та упередження. Поняття маргінальності у світлі теорії МКК.

Тема 5. Культурно-антропологічні засади МКК. Діалог культур в аспекті інституційної структури суспільства. Поняття корпоративної культури. Сутність культурних цінностей. Культурні норми та їх роль в історії культури. Проблема чужерідності та поняття «Свій/чужий». Етноцентризм. Культурний релятивізм. Культурна ідентичність. Семіотика культури. Культурні символи. Засвоєння культури: інкультурація та соціалізація. Динаміка культури. Базові категорії культури (категоризація культури за Е. Холлом та за Г. Хофстеде).

Тема 6. Практика МКК та засвоєння чужої культури. Акультурація як засвоєння чужої культури. Культурна апропріація. Функціональна єдність культур, культурна специфіка, культурна дистанція, конфлікт культур. Культурний шок у процесі засвоєння чужої культури. Модель засвоєння чужої культури М. Беннета. Культурні універсалиї, культурна специфіка.

Змістовий модуль 2. Мовна та когнітивна бази МКК

Тема 7. Мовна комунікація та культура. Поняття мовної особистості. Мова, свідомість, мислення. Свідомість та мовна картина світу. Гіпотеза лінгвістичної відносності Сепіра-Уорфа. Національний компонент у структурі мовної особистості. Вербальні та невербальні засоби спілкування. Політкоректність як лінгвокультурологічна категорія

Тема 8. Когнітивна база та прецедентні феномени в МКК. Когнітивна база, культурний та когнітивний простір. Етнокультурні сценарії комунікативної поведінки. Типи пресуппозицій. Проблема та поняття прецедентності. Рівні прецедентності. Прецедент та еталон. Міфологічна функція прецедентів. Прецедентні феномени (ПФ).

Тема 9. Формування міжкультурної комунікативної компетентності. Поняття міжкультурної компетентності. Засоби та принципи її формування. Види практичних занять з навчання МКК. Міжкультурний тренінг як засіб навчання міжкультурної компетентності. Медіатор культур.

Тема 10. Українська культура в контексті МКК. Фактори формування української комунікативної культури: географічні, історичні, релігійні. Поняття про український національний характер. Авто- та гетеростереотипи українців. Тема українського характеру в європейському та міжнародному дискурсі.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Очна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		л	п/с	лаб	сп		л	п/с	лаб	сп
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль I. Культурно-антропологічні засади МКК										

Тема 1. Онтологічна сутність МКК.	6	2			4	8	2			6
Тема 2. Історія виникнення і розвитку МКК.	8	2	2		4	8	2			6
Тема 3. Міжкультурна комунікація та її роль у концепції культури.	10	2	2		6	8	2			6
Тема 4. Соціально-психологічні аспекти МКК.	6	2			4	10				10
Тема 5. Культурно-антропологічні засади МКК.	10	2	2		6	8	2			6
Тема 6. Практика МКК та засвоєння чужої культури.	10	2	2		6	8	2			6
Разом за змістовим модулем І	50	12	8		30	50	10			40
Змістовий модуль ІІ. Мовна та когнітивна бази МКК										
Тема 7. Мовна комунікація та культура.	10	2	2		6	10		10		10
Тема 8. Когнітивна база та прецедентні феномени в МКК.	10	2	2		6	10	2			8
Тема 9. Формування міжкультурної комунікативної компетентності.	10	2	2		6	10	2			8

Тема 10. Українська культура в контексті МКК.	10	2	2		6	10	2			8
Разом за змістовим модулем II	40	8	8		24	40	6			34
<i>Усього годин</i>	90	20	16		54	90	16			74

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин	
		очна форма	заочна форма
1	Тема 1. Онтологічна сутність МКК. Поняття і сутність МКК. МКК в системі гуманітарних наук та в загальній теорії комунікації. Об'єкт, предмет, методи дослідження. Поняття «міжкультурний», «кроскультурний», полікультурний» та «мультикультурний». Прочитати статтю Г. С. Яроцької «Міжкультурні комунікації: проблеми теорії і практики» та скласти тезовий план.	4	6
2	Тема 2. Історія виникнення і розвитку ТМКК. Витоки ТМКК (В. Гумбольдт, Е. Сепір та Б. Уорф, Л. Вайсгербер). Розвиток ТМКК в Україні. Роль і значення ТМКК у сучасних умовах. Теоретичні та методологічні засади ТМКК. Зв'язки курсу з іншими дисциплінами Пройти тренувальний тест на знання матеріалу.	4	6
3	Тема 3. Міжкультурна комунікація та її роль у концепції культури. Міжособистісна комунікація як взаємодія мовних особистостей. Ефективність МКК. Проблема невдач в МКК. Типологія комунікативних невдач в МКК (технічні, системні, дискурсивні, ідеологічні тощо). Дібрати зразки комунікативних невдач в МКК (технічні, системні,	6	6

	дискурсивні, ідеологічні) та схарактеризувати їх.		
4	<p>Тема 4. Соціально-психологічні аспекти МКК. Психологічні засади МКК. Процес соціальної категоризації та стереотипізації. Стереотипи та упередження. Поняття маргінальність у світлі теорії МКК.</p> <p>Підібрати приклади маргінальних особистостей з української (зарубіжної) літератури. Переглянути тематичний кінофільм «Прянощі та пристрасті», 2014 р.</p>	4	10
5	<p>Тема 5. Культурно-антропологічні засади МКК. Діалог культур в аспекті інституційної структури суспільства. Поняття корпоративної культури. Сутність культурних цінностей. Культурні норми та їх роль в історії культури. Проблема чужерідності та поняття «свій/чужий». Етноцентризм. Культурний релятивізм. Культурна ідентичність. Семіотика культури. Культурні символи. Засвоєння культури: інкультурація та соціалізація. Динаміка культури. Базові категорії культури (категоризація культури за Е. Холлом та за Г. Хофстеде).</p> <p>Написати есей на тему: «Свої» та «Чужі» у Великій Британії: мовні конфлікти».</p>	6	6
6	<p>Тема 6. Практика МКК та засвоєння чужої культури. Акультурація як засвоєння чужої культури. Культурна апропріація. Функціональна єдність культур, культурна специфіка, культурна дистанція, конфлікт культур. Культурний шок у процесі засвоєння чужої культури. Модель засвоєння чужої культури М. Беннета. Культурні універсалиї, культурна специфіка.</p> <p>Скласти план розділу із посібника А. А. Гринчак «Протидія расизму, ксенофобії та екстремізму»: розділ «Ксенофобія та екстремізм» (с. 15-44).</p>	6	6
7	<p>Тема 7. Мова та культура. Поняття мовної особистості. Свідомість та мовна картина світу. Гіпотеза лінгвістичної відносності Сепіра-Уорфа. Національний компонент в структурі мовної особистості. Вербальні та невербальні засоби спілкування. Політкоректність як лінгвокультурологічна категорія.</p> <p>Підготувати презентацію на тему: «Національні особливості</p>	6	10

	невербальної поведінки».		
8	<p>Тема 8. Когнітивна база та прецедентні феномени в МКК. Когнітивна база, культурний та когнітивний простір. Етнокультурні сценарії комунікативної поведінки. Типи пресуппозицій. Проблема та поняття прецедентності. Рівні прецедентності. Прецедент та еталон. Міфологічна функція прецедентів. Прецедентні феномени (ПФ).</p> <p>Дібрати тексти з соцмереж, охарактеризувати наявні в них прецедентні феномени.</p>	6	8
9	<p>Тема 9. Формування міжкультурної комунікативної компетентності. Поняття міжкультурної компетентності. Засоби та принципи її формування. Види практичних занять з навчання МКК. Міжкультурний тренінг як засіб навчання міжкультурної компетентності. Медіатор культур.</p> <p>Брати участь у дискусіях під час практичних занять на визначену тему, виголошувати власну позицію за проблематикою теми аргументувати дотримуватись етикету вербального та невербального спілкування.</p> <p>Підготуватись до дебатів за темою: Політкоректність: на користь чи на шкоду?</p>	6	8
10	<p>Тема 10. Українська культура в контексті МКК. Фактори формування української комунікативної культури: географічні, історичні, релігійні. Поняття про український національний характер. Авто- та гетеростереотипи українців. Тема українського характеру в європейському та міжнародному дискурсі.</p> <p>Навести приклади літературних та кінематографічних героїв, що втілюють риси українського національного характеру. Обґрунтувати свою думку.</p>	6	8
	Разом	54	74

6. Екзаменаційні питання

1. Історія виникнення і розвитку міжкультурної комунікації. Витоки МКК (В. Гумбольдт, Е. Сепір та Б. Уорф, Л. Вайсгербер).
2. Розвиток МКК в Україні. Роль і значення МКК у сучасних умовах. Теоретичні та методологічні засади МКК.

3. Міжкультурна комунікація та її роль у концепції культур. Типології культур за поведінковими та психологічними ознаками.
4. Міжособистісна комунікація як взаємодія мовних особистостей. Ефективність МКК. Проблема невдач у МКК. Типологія комунікативних невдач у МКК (технічні, системні, дискурсивні, ідеологічні тощо).
5. Соціально-психологічні аспекти МКК. Психологічні засади МКК. Процес соціальної категоризації та стереотипізації. Стереотипи та упередження.
6. Поняття маргінальності у світлі теорії МКК.
7. Культурно-антропологічні засади МКК. Діалог культур в аспекті інституційної структури суспільства. Поняття корпоративної культури.
8. Сутність культурних цінностей. Культурні норми та їх роль у історії культури. Аксіосистемне фокусування етнічної свідомості.
9. Проблема чужерідності та поняття «свій/чужий». Етноцентризм. Культурний релятивізм. Культурна ідентичність.
10. Засвоєння культури: інкультурація та соціалізація. Динаміка культури.
11. Базові категорії культури (категоризація культури за Е. Холлом та за Г. Хофстеде).
12. Акультурація як засвоєння чужої культури. Культурна апропріація. Функціональна єдність культур, культурна специфіка, культурна дистанція, конфлікт культур.
13. Культурний шок у процесі засвоєння чужої культури. Модель засвоєння чужої культури М. Беннета.
14. Культурні універсалії, культурна специфіка.
15. Семіотика культури. Семіотика і комунікація.
16. Семіотика мовчання. Семіотика одягу. Семіотика кольору.
17. Міжкультурні символи.
18. Поняття мовної особистості. Мова, свідомість, мислення. Свідомість та мовна картина світу. Гіпотеза лінгвістичної відносності Сепіра-Уорфа.
19. Національний компонент в структурі мовної особистості. Міжкультурні відмінності в мовленнєвій діяльності.
20. Вербальні та невербальні засоби спілкування.
21. Політкоректність як лінгвокультурологічна категорія.
22. Когнітивні аспекти міжкультурної комунікації. Когнітивна база, культурний та когнітивний простір. Етнокультурні сценарії комунікативної поведінки. Типи пресуппозицій.
23. Проблема та поняття прецедентності в МКК. Рівні прецедентності. Міфологічна функція прецедентів. Прецедентні феномени (ПФ).
24. Лінгвокультурні лакуни.
25. Формування міжкультурної комунікативної компетентності. Поняття міжкультурної компетентності. Засоби та принципи її формування.
26. Види практичних занять з навчання МКК. Міжкультурний тренінг як засіб навчання міжкультурної компетентності. Медіатор культур.

27. Ступінь соціалізації мовлення і проблема мовної особистості.
28. Міжкультурна комунікація в діловій сфері.
29. Українська культура в контексті МКК. Чинники формування української комунікативної культури: географічні, історичні, релігійні.
30. Поняття про український національний характер. Авто- та гетеростереотипи українців. Тема українського характеру в європейському та міжнародному дискурсі.

7. Методи навчання

Комплекс методів, застосовуваних під час вивчення курсу:

словесні (лекція, пояснення, евристична бесіда, дискусія, постановка проблемних питань, обговорення тематичних творів мистецтва (art study);

наочні (мультимедійні презентації, спостереження за вербальними і невербальними особливостями поведінки в міжособистісному та масовому спілкуванні, презентація результатів дослідження);

практичні (конспектування, виконання творчих і самостійних завдань (есе, реферати, доповіді), рольова гра, робота з підручниками, словниками, інформаційними ресурсами.

8. Методи контролю знань

Для визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу з дисципліни «Міжкультурна комунікація» використовують такі методи оцінювання знань та умінь:

- поточний та періодичний контроль: усне опитування, модульна контрольна робота, контрольне опитування, тестові завдання;
- підсумковий контроль: іспит/залік.
-

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

1. *за усні відповіді:*

- повнота розкриття питання;
- логіка викладення, культура мовлення;
- упевненість, аргументованість та емоційність;
  - використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, методичних вказівок, інформаційних ресурсів тощо);
  - аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки;

2. *за письмові відповіді:*

- мовна грамотність;
- повнота розкриття питання;

- цілісність, системність, логічна послідовність, уміння формулювати висновки; акуратність оформлення письмової роботи;
- підготовка матеріалу (презентації, доповіді) за допомогою технічних засобів;
- своєчасність виконання практичних, самостійних та контрольних робіт.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Рейтинг студента з навчальної дисципліни складається з балів (максимально 100 балів), які він отримує за:

- активну участь на практичних заняттях;
- виконання індивідуальних завдань під час самостійної роботи;
- виконання модульних контрольних робіт;
- підсумковий контроль (іспит).

Оцінювання знань студентів здійснюється шляхом виконання індивідуальних завдань, які включають поточний/періодичний (ЗМ1, ЗМ2) і підсумковий контроль.

За результатами оцінювання змістового модуля студентам виставляються бали. За два змістовних модулі студент може одержати максимум 70 балів (40 балів за перший і 30 балів за другий), які додаються до наступних максимально можливих 30 балів, що одержуються ним за підсумковий модуль.

Під час проведення семінарських занять викладач може здійснювати контрольні опитування студентів. Максимальна оцінка, яку студент може отримати за ці опитування складає 10 балів.

Орієнтовні форми контролю знань на семінарських заняттях та їх оцінка: доповідь (виступ на задану тему) – до 5 балів; доповнення доповіді – до 3 балів; експрес опитування – до 3 балів; колоквиум – до 4 балів; самостійна робота – до 4 балів; домашня робота – до 4 балів; есе (короткі відповіді на запитання) – до 3 балів; тестування (з набору суджень вибрати правильні) – до 3 балів; реферат (змістовна письмова робота на задану тему з аналізом літератури та висновками) – до 3 балів; участь у дискусії – до 2 балів; підсумкова контрольна тестова робота – до 10 балів.

Таким чином, за цю дисципліну студентом може бути отримано максимум 100 балів. У підсумку, оцінені за 100-бальною системою, знання студента відображаються у заліковій книжці.

Головною метою контролю є забезпечення ефективності формування знань, умінь, навичок, використання їх на практиці, стимулювання навчальної діяльності, формування у студентів прагнення до самоосвіти. Для досягнення визначеної мети під час вивчення дисципліни передбачається застосування поточно Поточний контроль проводиться під час вивчення нового змістовного

модуля для з'ясування загального рівня підготовки студентів з метою подальшої організації навчально-пізнавальної діяльності.

Метою періодичного контролю є отримання оперативних відомостей про рівень знань студентів і якість навчальної роботи на занятті, оптимізація управління навчальним процесом. Періодичний (тематичний) контроль – виявлення й оцінювання засвоєних на попередніх заняттях знань, умінь студентів з метою визначення, наскільки успішно вони володіють системою знань, та відповідність цих знань програмі навчальної дисципліни. Різновидом періодичного є тематичний контроль, що полягає у перевірці та оцінюванні знань студентів з кожної теми. Така система дозволить уникнути елементів випадковості при виведенні підсумкових оцінок.

Підсумковий контроль здійснюється наприкінці семестру. Підсумкова оцінка за семестр виставляється за результатами поточного та підсумкового оцінювання (іспиту). Змістом перевірки рівня навчальних досягнень студента є виявлення суми засвоєних знань, умінь та навичок, а також сформованість компетенції, тобто загальної здатності, що ґрунтується на набутих завдяки навчанню знаннях, досвіді, цінностях, здібностях. Розрахунок балів проводиться згідно з вимогами тестової системи контролю та єдиної шкали оцінювання знань.

Іспит

Поточний та періодичний контроль										Підсумковий контроль (іспит, залік)	Сума балів
Змістовий модуль №1					Змістовий модуль № 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10		
5	5	5	5	10	10	5	10	5	10		
Усього за 1 модулем 40					Усього за 2 модулем 30					30	100

10. Методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Міжкультурна комунікація» / уклад. Л. В. Шевчук, Г. С. Яроцька. Одеса : ОНУ, 2022. 20 с.

2. Силабус навчальної дисципліни «Міжкультурна комунікація» / уклад. Л. В. Шевчук, Г. С. Яроцька. Одеса : ОНУ, 2022. 5 с.

6. Яроцька Г. С. Ділове спілкування: етикет і протокол: навч. посіб. Одеса : Астропринт, 2013. 203 с.

11. Рекомендована література до вивчення курсу

Основна:

1. Афанасьєва Л. Міжкультурний діалог в контексті єднання України. *Українознавчий альманах*. 2017. Вип. 21. С. 15-20.
2. Бахов І. С. Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу культур. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2012. № 2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_2_3 (дата звернення: 10.07.2022)
3. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф.С. Бацевич. – К.: Академія, 2004. – 343 с.
4. Галицька М. М. Міжкультурна комунікація та її значення для професійної діяльності майбутніх фахівців. *Освітологічний дискурс*. 2014. № 2 (6). С. 23-32.
5. Гринчак А. А. Протидія расизму, ксенофобії та екстремізму : навч. посіб. Харків: НЮУ, 2018. 248 с. URL : https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/phd_5_copy-1.pdf (дата звернення: 15.08.2022)
6. Донец П.Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации / П.Н. Донец. – Харьков: Штрих, 2001. – 384 с.
7. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення: 17.08.2022)
8. Копил Г. О. Інтеркультурологічні аспекти ділового спілкування як предмет міжкультурного тренінгу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Вип. 56. Педагогічні науки. 2011. С. 3–8. URL : http://eprints.zu.edu.ua/5009/1/vip_56_1.pdf (дата звернення: 01.07.2022)
9. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація : навч. посібник для університетів. Київ : Академія, 2012. 284 с. URL : <https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file> (дата звернення: 05.08.2022)
10. М'язова І. Ю. Особливості тлумачення поняття «міжкультурна комунікація». *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2006. № 8. С. 108–113.

11. Пекар В., Рашкован О. Українські основи : збірка есеїв. Харків : Фоліо, 2022. 400 с.
12. Сніца Т.Є. Міжкультурна комунікація як суспільний феномен. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2014. Випуск III.
13. Яроцька Г. С. Міжкультурні комунікації: проблеми теорії і практики. Актуальні проблеми економіка і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика: монографія, книга четверта : за ред. Є. А. Кузнецова. Херсон: Гринь Д. С., 2016. С. 503-545.
14. Kulyk V. Language identity, linguistic diversity and political cleavages: evidence from Ukraine. *Nations and Nationalism*, 2011. 17 (3), pp. 627–648. URL : <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1469-8129.2011.00493.x> (дата звернення: 09.08.2022)

Додаткова:

1. Афанасьєва Л. В., Молодиченко В. Міжкультурна компетенція і компетентність у сучасній соціальній комунікації. *Versus*. 2016. № 1(8). С. 24-31.
2. Афанасьєва Л. В., Олексенко Р. І. Активні інтеркультурні практики як індикатор взаємодії культурних груп і спільнот поліетнічного міста. *Вісник Львівського університету*. Серія філос.-політолог. студії 2018. Вип. 18. С. 40-47.
3. Бабій І. Мовна політика незалежної України. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. 45 (1), С.101–106.
4. Багатомовна Європа: тенденції у політиці і практиці мультлінгвізму в Європі. К. : Ленвіт, 2012. 168 с.
5. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф.С. Бацевич. К.: Академія, 2004. 343 с.
6. Бистрицький Є., Зимовець Р., Пролесєв С. Комунікація і культура в глобальному світі (2020).
7. Варех Н. В. Стереотип як засіб формування комунікаційної компетенції в системі мультлінгвальної освіти. *Держава та регіони*. Серія: Соціальні комунікації. 2014. №4. С. 9-12.
8. Гаусс К.-М. Європейська абетка : переклад з німецької Ю. Прохаська. Чернівці : Книги XXI, 2017. 192 с.

9. Доценко О. Багатомовність України: дискурс законодавчого регулювання *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип.56, том 2. 2022. С. 96-103.
10. Єрастова-Михалусь І. Б. Філософський та культурологічний аспекти міжкультурної толерантності. *Наукові праці Вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет»*. Серія: педагогіка, психологія і соціологія / Редкол. : Є.О. Башков (гол.ред.) та ін. Покровськ : ДВНЗ «Донец. наці. техн-й ун-т», 2017. Вип. №1 (20). С. 35 – 42.
11. Жаботинська С. А. Домінантність української мови в умовах білінгвізму: нейрокогнітивні чинники. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Іноземна філологія. Methodика викладання іноземних мов*. 2018. Вип. 87. С. 5-19.
12. Ковтун Н. Міжкультурна комунікація у контексті нелінійності розвитку інформаційних суспільств. *Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку* : тези II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. ПереяславХмельницький, 15 березня 2019 року) / гол. ред. К. І. Мізін; ДВНЗ «ПереяславХмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 23-26. URL : https://www.researchgate.net/publication/363471840_Mizkulturalna_komunikacia_i_perekladознаvstvo_tocki_dotiku_ta_perspektivi_rozvitku_2019 (дата звернення: 16.08.2022)
13. Космеда Т. А. Комунікативний кодекс українців у пареміях : тлумачний словник нового типу. Дрогобич : Коло, 2010. 272 с.
14. Кулик В. Мовна політика в багатомовних країнах. Закордонний досвід та його придатність для України. К.: Дух і Літера, 2021. 312 с.
15. Мальцева К.С. Міжкультурні непорозуміння і проблема міжкультурного перекладу: Автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.04 / Ін-т філос. ім. Г.С.Сковороди НАН України. К., 2002. 20 с.
16. Молодиченко В., Молодиченко В. Реалізація завдань міжкультурної комунікації у полікультурному середовищі. *Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку* : тези II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конфер (м. ПереяславХмельницький, 15 березня 2019 року) / гол. ред. К. І. Мізін; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 28-30.
17. Народ. Словник української мови. Київ : Наукова думка, 2014. 267 с.
18. Нельга О. В. Українська етносоціологія : навчальний посібник. Київ : Персонал, 2015. 540 с.

19. Першукова О. Сприяючи міжкультурному вихованню: особливості формування світогляду європейських та північноамериканських школярів у процесі навчання іноземних мов. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2011. №1. С. 96-108.
20. Сальваторе Дель Гаудіо. Міжмовні відношення та мовні права в Україні та Італії: порівняльний аналіз. *Мовні права в сучасному світі* (Збірник наукових праць). 2014. С. 107-119.
21. Шпоть О. С. Про Демократію. Київ: Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації. 2010. 130-139 с.
22. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології / Упоряд. М. Шафовал. 3-тє вид., стер. Київ : Знання, 2006. 341 с.
23. Hinner M.B. The importance of intercultural communication in globalized world / M. B. Hinner. — 1998. — Mode of access: <http://www.bwl.tu-freiburg.de/english/forschung/Global/pdf>
24. Lin M. Is There an Essential Difference between Intercultural and Intracultural Communication? // *Intercultural Communication*. – 2003-2004. No 6. <http://www.immi.se/intercultural/nr6/lin.htm>.
25. Porter, R.E. & Samovar, L. A, eds. *Intercultural Communication: A reader*. Fifth edition. – Belmont: Wadsworth Publishing Company, 1988. 340 p.

Електронні інформаційні ресурси:

1. <https://youtu.be/YMyofREc5Jk> - Cross cultural communication | Pellegrino Riccardi | TEDxBergen.
2. <https://youtu.be/oTPZWpQ9pbA> - Learn about cultural differences in 6 minutes.
3. https://youtu.be/2-ER_uHvLfo - Японія - страна сакури и трудоголиков. Мир наизнанку - 1 серия, 9 сезон
4. <https://youtu.be/VMwjscSCcf0> - Cultural difference in business | Valerie Hoeks | TEDxHaarlem

Семінарське заняття № 1

Тема: Теорія міжкультурної комунікації як міждисциплінарне та інтеграційне знання. Соціально-психологічні аспекти МКК

1. Історія виникнення і розвитку теорії міжкультурної комунікації. Витоки сучасної української парадигми ТМК (В.Гумбольдт, Е.Сепір та Б.Уорф, Л.Вайсгербер). Розвиток ТМК в Україні.
2. Теоретичні та методологічні засади ТМК.

3. Роль і значення ТМКК у сучасних умовах. Західні студії з ТМКК.
4. Зв'язки ТМКК з іншими дисциплінами.
5. Психологічні засади МКК.
6. Процес соціальної категоризації та стереотипізації.
7. Конфліктогенний потенціал упереджень як бар'єр у МКК.
8. Поняття маргінальність у світлі теорії МКК.

Практичні завдання:

1. Прочитати статтю Г. С. Яроцької «Міжкультурні комунікації: проблеми теорії і практики» та скласти до неї тезовий план.
2. Підготувати презентації за темами: 1) «Міжкультурна комунікація як діалог vs конфлікт культур». 2) «Міжкультурні чи міжмовні бар'єри?»
3. Підібрати приклади маргінальних особистостей з української (зарубіжної) літератури.
4. Переглянути тематичний кінофільм «Прянощі та пристрасті» (2014 р.). Підготуватись до обговорення проблем міжкультурної комунікації, порушені в цьому творі.
5. Пройти тренувальний (електронний) тест на знання теоретичного матеріалу.

Список рекомендованої літератури

1. Донец П.Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации. Харьков: Штрих, 2001. 384 с.
2. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація : навч. посібник для університетів. Київ : Академія, 2012. 284 с. URL : <https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file> (дата звернення: 05.08.2022)
3. Яроцька Г. С. Міжкультурні комунікації: проблеми теорії і практики. Актуальні проблеми економіка і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика: монографія, книга четверта : за ред. Є. А. Кузнецова. Херсон: Гринь Д. С., 2016. С. 503-545.

Семінарське заняття № 2

Тема: Культурно-антропологічні засади ТМКК

1. Діалог культур в аспекті інституційної структури суспільства.
2. Сутність культурних цінностей.
3. Культурні норми та їх роль в історії культури.
4. Проблема чужерідності та архетипічна діада «свій/чужий».

5. Етноцентризм. Культурний релятивізм.
6. Політична коректність як світовий комунікативний тренд.

Практичні завдання:

1. Підготувати доповідь на тему «Свої» та «чужі» у Великій Британії. Мовні конфлікти».
2. Підготуватися до відповіді на запитання: Як впливає глобалізація на своєрідність культур різних країн?
3. Схарактеризувати позитивні та негативні сторони глобалізації в аспекті міжкультурної комунікації.

Список рекомендованої літератури

1. Донец П.Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации. Харьков: Штрих, 2001. 384 с.
2. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація : навч. посібник для університетів. Київ : Академія, 2012. 284 с. URL : <https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file> (дата звернення: 05.08.2022)

Семінарське заняття № 3

Тема: Культурна ідентичність: проблема множинності культурної ідентичності в сучасному світі

1. Семіотика культури. Культурні символи.
2. Глобальна культура vs національна культура.
3. Засвоєння культури: інкультурація та соціалізація.
4. Поняття «нація», «етнос» у сучасній культурології та політології.
5. Динаміка культури. Культурна ідентичність: проблеми ідентифікації.
6. Базові категорії культури (категоризація культури за Е. Холлом та за Г. Хофстеде).
7. Типології культур.

Практичні завдання:

1. Виписати визначення «нація» та «етнос» з навчального посібника О. В. Нельги «Українська етносоціологія». Порівняти ці ж дефініції з інших джерел.
2. Поставте до штучного інтелекту ChatGPT таке запитання: які символи є спільними для представників європейської культури? Проаналізуйте відповідь.

3. Прочитати статтю І. С. Бахова «Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу культур» та скласти до неї тезовий план.

Список рекомендованої літератури

1. Бахов І. С. Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу культур. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2012. № 2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_2_3 (дата звернення: 10.07.2022)
2. Бистрицький Є., Зимовець Р., Пролесєв С. Комунікація і культура в глобальному світі (2020).
3. Нельга О. В. Українська етносоціологія : навчальний посібник. Київ : Персонал, 2015. 540 с.
4. Донец П.Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации. Харьков: Штрих, 2001. 384 с.
5. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація : навч. посібник для університетів. Київ : Академія, 2012. 284 с. URL : <https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file> (дата звернення: 05.08.2022)

Семінарське заняття № 4

Тема: Практика МКК та засвоєння чужої культури

1. Акультурація як засвоєння чужої культури.
2. Культурна апропріація.
3. Функціональна єдність культур, культурна специфіка, культурна дистанція, конфлікт культур.
4. Культурний шок у процесі засвоєння чужої культури.
5. Модель засвоєння чужої культури М. Беннета.
6. Культурні універсалії, культурна специфіка.

Практичні завдання:

1. Законспектувати із посібника А. А. Гринчак «Протидія расизму, ксенофобії та екстремізму» розділ «Ксенофобія та екстремізм» (с. 15-44).
2. Визначте, до якої культури (монохромної чи поліхромної) належить бізнесмен, якщо він
  - 1) ... поціновує ті ділові зустрічі, на яких одночасно розглядається декілька питань;
  - 2) ... вважає, що заглядати в майбутнє протирічить його релігійним переконанням;
  - 3) ... негативно ставиться до змін у порядку денному засідання;

- 4) ...впевнений, що виконання завдання є більш важливим, ніж стосунки з людьми, які сприяють йому;
  - 5) ...намагається закінчити доручену справу до визначеного терміну?
  - 6) ...вважає, що запізнення – це прояв неввічливості і неповага;
  - 7) ...віддає перевагу роботі з гнучкими термінами.
3. Пройти тренувальний тест на знання теоретичного матеріалу.

Список рекомендованої літератури

1. Гринчак А. А. Протидія расизму, ксенофобії та екстремізму : навч. посіб. Харків: НЮУ, 2018. 248 с. URL : https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/phd_5_copy-1.pdf (дата звернення: 15.08.2022)
2. Донец П.Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации. Харьков: Штрих, 2001. 384 с.
3. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація : навч. посібник для університетів. Київ : Академія, 2012. 284 с. URL : <https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file> (дата звернення: 05.08.2022)

Семінарське заняття № 5

Тема: Мовна комунікація та культура

1. Свідомість та мовна картина світу.
2. Гіпотеза лінгвістичної відносності Сепіра-Уорфа.
3. Національний компонент в структурі мовної особистості.
4. Білінгви та монолінгви: результати сучасних досліджень.
5. Мовна політика: критерії успіху.
6. Вербальні та невербальні засоби спілкування.
7. Критика лінгвокультурології: лінгвоарцизм та лінгвоідеологія.

Практичні завдання:

1. Підготувати презентації на тему «Національні особливості невербальної поведінки».
2. Підготуватись до диспуту: «Досвід якої/яких країн може бути корисний для України щодо мовної політики?». Уміти виголошувати власну позицію за проблематикою теми, аргументувати, дотримуючись етикету вербального та невербального спілкування.
3. Підібрати матеріал до вікторини за темою: Чи вмієте Ви правильно інтерпретувати жести представників різних культур?

Список рекомендованої літератури

1. Бабій І. Мовна політика незалежної України. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. 45 (1), С.101–106.
2. Багатомовна Європа: тенденції у політиці і практиці мультилінгвізму в Європі. К. : Ленвіт, 2012. 168 с.
3. Доценко О. Багатомовність України: дискурс законодавчого регулювання *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип.56, том 2. 2022. С. 96-103.
4. Жаботинська С. А. Домінантність української мови в умовах білінгвізму: нейрокогнітивні чинники. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Іноземна філологія. Methodика викладання іноземних мов*. 2018. Вип. 87. С. 5-19.
5. Кулик В. Мовна політика в багатомовних країнах. Закордонний досвід та його придатність для України. К.: Дух і Літера, 2021. 312 с.

Семінарське заняття № 6

Тема: Когнітивна база та прецедентні феномени в ТМКК

1. Когнітивна база, культурний та когнітивний простір.
2. Етнокультурні сценарії комунікативної поведінки.
3. Конфліктогенний потенціал упереджень як бар'єр в МКК.
4. Проблема та поняття прецедентності. Прецедентні феномени (ПФ).
5. Рівні прецедентності. Прецедент та еталон.
6. Міфологічна функція прецедентів.

Практичні завдання:

1. Дібрати тексти з соцмереж, охарактеризувати наявні в них прецедентні феномени.
2. Скласти термінологічний глосарій (мінімум 20 термінів) з ТМКК.
3. Підготувати запитання (2) до лектора з проблем ТМКК.

Список рекомендованої літератури

1. Донець П.Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации. Харьков: Штрих, 2001. 384 с.
2. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація : навч. посібник для університетів. Київ : Академія, 2012. 284 с. URL :

Семінарське заняття № 7

Тема: Формування міжкультурної комунікативної компетентності

1. Поняття міжкультурної компетентності.
2. Засоби та принципи формування міжкультурної компетентності.
3. Види практичних занять з навчання МКК.
4. Міжкультурний тренінг як засіб навчання міжкультурної компетентності.
5. Медіатор культур.

Практичні завдання:

1. Прочитати статтю Л. В. Афанасьєвої, В. Молодиченко «Міжкультурна компетенція і компетентність у сучасній соціальній комунікації» та складіть за нею тезовий план.
2. Надати поради щодо перегляду кінострічок, де порушено проблеми МКК.
3. Написати есей за темою: «Схід – Захід: чи є порозуміння?» (це метафоричне протиставлення відповідає дійсності, чи має маніпулятивний характер): обсяг – 250 слів; резюме – 25 слів; ключові слова (4).

Список рекомендованої літератури

1. Афанасьєва Л. В., Молодиченко В. Міжкультурна компетенція і компетентність у сучасній соціальній комунікації. *Versus*. 2016. № 1(8). С. 24-31.
2. Варех Н. В. Стереотип як засіб формування комунікаційної компетенції в системі мультилінгвальної освіти. *Держава та регіони*. Серія: Соціальні комунікації. 2014. №4. С. 9-12.
3. Донец П.Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации. Харьков: Штрих, 2001. 384 с.
4. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація : навч. посібник для університетів. Київ : Академія, 2012. 284 с. URL : <https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file> (дата звернення: 05.08.2022)

Семінарське заняття № 8

Тема: Українська культура в контексті МКК

1. Фактори формування української комунікативної культури: географічні, історичні, релігійні.
2. Поняття про український національний характер.
3. Авто- та гетеростереотипи українців.
4. Тема українського характеру в європейському та міжнародному дискурсі.

Практичні завдання:

1. Навести приклади літературних та кінематографічних героїв, що втілюють риси українського національного характеру. Обґрунтувати свою думку.
2. Ознайомитись з одним з есеїв зі збірки «Українські основи». Висловити своє ставлення до ідеї автора.
3. Підготувати власний тест (10 запитань) за темою «Сучасні виклики української ділової культури».
4. Виконати підсумковий тест на знання теоретичного матеріалу.

Список рекомендованої літератури

1. Космеда Т, А. Комунікативний кодекс українців у пареміях : тлумачний словник нового типу. Дрогобич : Коло, 2010. 272 с.
2. Пекар В., Рашкован О. Українські основи : збірка есеїв. Харків : Фоліо, 2022. 400 с.
3. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології / Упоряд. М.Шафовал. 3-тє вид., стер. Київ : Знання, 2006. 341 с.
4. Яроцька Г. С. Ділове спілкування: етикет і протокол: навч. посіб. Одеса : Астропринт, 2013. 203 с.

Навчальне видання

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА МАТЕРІАЛИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

для студентів 4 курсу філологічного факультету
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.01 Українська мова та література
(Прикладна лінгвістика)

Укладачі:

**Яроцька Галина Сергіївна
Шевчук Лариса Василівна**

В авторській редакції

Підп. до друку 09.08.2023. Формат 148x210.
Ум.-друк. арк. 1,6. Наклад 6 пр.
Зам. № 2846.

Видавець і виготовлювач
Приватне підприємство «Студія «Печать»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5292 від 15.02.2017 р.
65012, м. Одеса, вул. Канатна, 72 (Мала Арнаутська, буд. 39/41), Україна
Тел.: +38 (048) 700-32-34; +38 (048) 737-32-34
e-mail: info@pechat.od.ua